

CSÖGLEIEK A II. VILÁGHÁBORÚBAN

A háború folyamán katonai szolgálatra bevonultak a következők:

Ambrus Gyula,	Buzás Géza,
Balogh Dániel,	Buzás Jenő,
Balogh Ernő,	Buzás Kálmán, /Dániel fia/,
Balogh Pál,	Buzás Kálmán, /Imre fia/,
Balogh Zoltán,	Buzás Kálmán V.,
Balogh Zsigmond,	Buzás Lénárd,
Baráth Kálmán,	Buzás Pál Dezső,
Baráth Zoltán,	Buzás Sándor,
Barcza Béla,	Buzás Vince,
Barcza Emil,	Buzás Zoltán
Barcza Ernő,	Dömjén Gyula,
Barcza Géza P.,	Dömjén Kálmán,
Barcza Gusztáv,	Ferenczi Dezső,
Barcza Jenő /Károly fia/,	Ferenczi Dénes,
Barcza Jenő /Sándor fia/,	Ferenczi Gyula, /Gyula fia/,
Barcza Kálmán,	Ferenczi Gyula, /Mózes fia/,
Barcza Lajos,	Ferenczi Kálmán,
Barcza Zoltán,	Ferenczi Károly,
Bende Imre,	Ferenczi Sándor /adrjánházi/,
Bende Zoltán,	Ferenczi Sándor, /Imre fia/,
Biró Béla,	Fülöp Dénes,
Biró Dezső,	Gáncs Béla /János fia/,
Biró Gyula,	Gáncs Béla /Márton fia/,
Bodor Géza,	Gáncs Ernő,
Bodor Jenő,	Gáncs Géza,
Boncz Jenő,	Gáncs Imre,
Boncz Káeoly,	Gáncs Zoltán,
Burján Géza, /Lajos fia/,	Gibiczter János,
Burján Géza /Márton fia/,	Gyarmati Lajos,
Buzás Béla,	Gyöffy Zoltán,
Buzás Dénes,	Gyűrű Sándor,
Buzás Ernő, /Dénes fia/,	Hajmási Gyula,
Buzás Ernő /Tamás fia/,	Holcz Kálmán,

Holcz Lajos,
Horváth Károly,
Józsa Sándor, Gábor,
Józsa Sándor,
Kámi Sándor,
Koppányi Zoltán,
Kun Géza,
Magyar Sándor,
Márkus János,
Nagy Géza, /Kálmán fia/
Nagy Géza, /Kálmán fia, anyja:
Szöllősi Lidia/
Nagy Gyula,
Németh Dániel,
Németh Imre, /Imre fia/
Németh Imre /Lajos fia/
Németh Lajos,
Németh Sándor,
Németh Zoltán,
Osváth Benő,
Osváth Károly,

Patkó Gyula,
Patkó Lajos,
Patkó Sándor,
Pesztericz Károly,
Pesztericz Pál,
Piriti Dániel,
Rosta Kálmán,
Sulyok József,
Sulyok Kálmán,
Szabó Béla,
Szabó Dénes,
Szabó Lajos /Dénes fia/
Szabó Lajos Sándor fia/
Szakál Gyula,
Szalai József,
Szalai Lajos,
Takács Lajos Zs,
Tóth Dezső,
Tóth Károly,
Zábrák Béla,
Györfy Géza,
Györfy Károly.

AZ ITT FÖLSOROLTAK KÖZÜL HŐSI HALÁLT HALTAK:

/Nevük a hősi emlékművön föl van vésve/

Balogh Ernő,
Baráth Lajos,
Barcza Jenő,
Bodor Ernő,
Boncz Dániel,
Burján Géza, /Márton fia/
Buzás Géza,
Buzás Kálmán, /Dániel fia/
Ferenczi Béla,
Fülöp Lajos,
Gáncs Béla
Gibiczter Károly,

Gyarmati Imre,
Györfy Géza,
Györfy Károly,
Gyűrű Sándor,
Holcz Kálmán,
Horváth Károly,
Józsa Gábor,
Kun Géza,
Márkus Dezső,
Pesztericz Pál,
Szakál Dénes.

HADIFOGSÁGBAN VOLTAK:

Balogh Pál	Dömjén Kálmán,
Balogh Zoltán,	Feraczi Sándor, /Imre fia/
Balogh Zsigmond,	Gyarmati Lajos,
Baráth Kálmán,	Patkó Lajos,
Baráth Lajos,	Patkó Sándor,
Barcza Béla,	Szabó Dénes,
Burján Géza	Szabó Lajos, /Dénes fia/,
	Zábrák Béla.

1944. november 1.én az alább felsoroltakat bevonultatták Pápára munkaszolgálatra, egy ott állomásozó kb. 200 főből álló munkás-századhoz. Leginkább foglalkoztatták őket. A saját ruhájukban dolgoztak, angyalbőrt nem kaptak. A századot néhány hét múlva elvitték Csórra, Nádasdladányba, Itt voltak addig, míg a szovjet arcvonal meg nem közelítette Csórt. Ekkor visszavonták őket, először Veszprémbe, majd újra Pápára. Innen március elején hazakerültek, és a dabronyi erdőn dolgoztak fakitermelésben. A kitermelt rönkfát a németek szállították el. Pápára a következők vonultak be:

Barcza Béla, /János fia/,	Dékány Lajos,
Barcza Géza,	Drácz Lajos,
Bende Dezső,	Erdélyi Dénes,
Biró Jenő,	Horváth Elek,
Bodor János /Lajos fia/,	Németh Lajos,
Burján Dezső,	Szalai József,
	Szalai Lajos.

Külön megemlékezünk Baráth Lajosról, akinek neve a hadifoglyok és a hősi halottak között is szerepel.

Baráth Lajos a Budapesti Helyiérdekű Vasútnál /HÉV/ dolgozott, mint kalauz, és mint egyenruhás kalauzt fogták el az oroszok, mikor Budát elfoglalták, és elvitték, mint foglyot a Szovjetunióba.

1946. tavaszán a HÉV értesítést kapott, hogy Baráth Lajos kalauz útnban van hazafelé, rövidesen hazakerkezik. Erről Baráth Lajos szülei is értesültek. Sajnos Baráth Lajost hiába várták, sohasem ér-

kezett haza, és semmit sem sikerült megtudni arról, hogy mi történt vele. Minden lehetséges helyen tudakozódtak, de hiába. Semmit sem sikerült megtudni arról, hogy ~~miért~~ miért maradt oda. Valószínű, hogy útközben hazafelé a fogoly szállító vonaton meghalt. Mert, sajnos, ilyen eset gyakorta fordult elő.

Baráth Lajos testvéréről, ~~Báráth~~ Baráth Kálmánról pedig azért emlékezünk meg, mert ő volt a legrövidebb ideig fogságban. Baráth Kálmán őrmester a János házi közlekedési csendőrörsön szolgált. Mikor az arcvonal megközelítette Jánosházát, készülődtek, hogy a gépkocsi-jaikkal elindulnak nyugat felé. Azonban mire ez megvalósult volna, ott lettek az oroszok, és így fogságba estek. Celldömölk, majd onna Nemesszalók felé kísérték őket. Nemesszalók közelében Csöggle felől erdő van, és itt sikerült meglépnie, így fogsága csak néhány óráig tartott. Nemesszalók egy jó órányira van Esöglétől, így hamarosan hazagyalogolt. Mikor beért a faluba a Petőfi utcában Ferenczi Gyula bácsi meglátta és behívta a házába, és azt tanácsolta neki, hogy vesse le az egyenruhát, mert a szülei háza mellett, - mely magányos ház - oroszok hadifoglyokat gyűjtenek, és hátha őt is besorolják a többi közé. Gyula bácsi adott neki civilruhát, ő átöltözött és úgy ment haza, és sikerült elkerülni az elfogatást.

A fogsággal kapcsolatos személyes élményeimből is egy csokorra-valót: Mint számvivő törzsőrmester a Belügyminisztérium VI.b. osztályán, mely a csendőrségi szolgálati ügyekkel foglalkozott, voltam beosztva, mint irodai dolgozó. A bizalmas - az iktatásnál "res." jelzésű - iratok iktatását és irattározását végeztem, és az osztálykönyvtárát kezeltem.

1944. késő őszén az osztályt elköltöztették Szombathelyre, majd innen március 25-e körül elvonultunk Ausztriába, ahol Grácban kötöttünk ki. Ide április első napjaiban érkeztünk, és 4-én a németek elszedték a puskáinkat /más fegyverünk nem volt/, azután a gráfi pályaudvaron dolgoztattak bennünket. Nem mondták ugyan, hogy foglyok

vagyunk, de annak éreztük magunkat. Április közepe táján az oroszok odaérkeztek, és akkor az ő fogságukba kerültünk. No, nem mindenki, mert az ott volt magyar katonák egy része az oroszok odaérkezése előtti napon nyugatra távozott. Akik ottmaradtunk - az oroszok foglyaiként - még ⁴⁻⁵ hétig ott dolgoztunk Grácban, s akkor fogvartartóink ~~összevontak~~ ^{szűkítették az} magyar foglyot - mintegy ezer főt - és elindítottak bennünket gyalogmenetben Magyarország felé. Az első útiél Körménd volt, azt mondták a jóra való kísérőink, hogy ott kapunk dokumentet, s azzal majd hazamehetünk. Négy-öt napig ballagtattak bennünket Körmendig, s közben ahol ránk esteledett, megaludtunk a természet ölén, többnyire valami rétségen. Közben a napi egyszer-kétszeri étkezést úgy oldották meg, hogy ahol valami orosz támpont alakult a megszállás folyamán, ott adtak búzalevest, meg naponta fél kiló körüli kenyeret. Körmenden nem kaptunk dokumentet, hanem, hanem ott is megaludtunk a természet lágy ölén, és kipihenve szépen tovább ballagtattak bennünket az újabb útiél: Jánosháza felé. Jánosháza közelében alkottak ugyanis egy fogolygyűjtő tábort, s ide szántak minket is. Jánosházától Körmendig, azaz hogy Körmendről Jánosházaig mintegy 50 km a távolság. Ennek kb. egy harmadát az elindulás napján megtettük, és két nap múlva érkeztünk oda. Ámde hiába jöttünk, nem fogadtak be bennünket, mert ez a tábor már telítve volt. Innen a Cellgömölk tájékán levő Intapusztára utasították csoportunkat, ahol szintén működött egy gyűjtőtábor. Aznap már nem mentünk sehová, mivel közelgett már az este. Megaludtunk a táboron kívül, és másnap elindítottak bennünket Intapusztára és 2-3 órai menet után érkeztünk oda. Intán befogadtak bennünket, de csak a szabadban, ám a nagy műgonddal megalkotott, tüskésdróttal koronázott drótsövényn belül kaptunk elhelyezést. Az éjszakát is a jó levegőn töltöttük. Az idő nem volt hideg, de azért baj volt, hogy a köpenyemen kívül más takaróm nem volt, és bizony, ha nem szégyelltem volna, fáztam volna.

Megemlítem, hogy kísérőink és őrizőink nagy érdeklődést tanúsít-

tottak a személyes apró tárgyaink iránt. Különösen az óra és a gyűrű érdekelte őket, ezért ezektől szívesen megszabadították a foglyot. A karórám itt Intapusztán lett oda, és az addig zsebben rejtegetett jegygyűrűmet belevarrtam a köpenyem gallérjába, így sikerült hazahozni.

Intapusztán május végéig maradtunk, közben az ottani jelentés golyállományból folyt az elszállítás. Közben, míg ott voltunk, nem dolgozni vittek bennünket. Többször voltunk az ostffyasszonyfalvasútállomáson vagonkirakási és berakási munkára. Ide tehergépkocsikat is vittek bennünket. Egy esetben, mikor innen hazafelé tartott velünk a gépkocsi, egy útmenti bokros résznél egy fogoly kiugrott az autóból. De mielőtt a bokrosban elrejtőzhetett volna, az őrk egyike géppisztollyal rálőtt, el is találta, és meghalt a menekülésgyékű szerencsétlen.

Május végén egy reggel összeszervezték bennünket a szokásos ötös oszlopba, és a celldömölki állomásra kísérték, és ott tehervagonokba költöztettek bennünket. Bár elég szűken fértünk el a vagonokban, jó hosszú vonatszerelvény alakult ki a megtelt vagonokból. Azt senki sem mondta meg, hogy hová utazunk. A berakodás befejezése után hamarosan elindult velünk a szerelvény Budapest felé. Budapest a Keleti pályaudvarra futott be a vonatunk. Itt mozdonyt cseréltek a vonat előtt és másnap reggel indult velünk a vonat. Indulás előtt odajött a mozdonyvezető a vagonunk tüskésdróttal díszített ablakához - véletlenül az első vagonban szorongtam én is - és barátságosan, jóakaratóan közölte velünk, hogy ő - a kapott utasítás szerint Focsanig visz bennünket. Így már világossá lett előttünk, hogy a Szovjetunióban kötünk ki, tehát dokumentre már nem számíthatunk. Az igen jóra való mozdonyvezető aztán elindult velünk, és elvitt bennünket Focsaniba. Itt nagy átmenő-tábor volt. Odaértünk kb. négy nap alatt. Itt át kellett telepednünk egy másik vonat-szerelvénybe, amely orosz vagonokból állt, és bizony ezek még távolabb álltak

- 7 -

a Pullman kocsiktól, mint az eddigi szerelvényünk kocsijai. úgy beszélték ott, hogy ezek olyan kocsik voltak, melyeknek tengelyén a kerekeket a vasút nyomtávjának megfelelően át lehet állítani. Egyébként ezek kisebb kocsik voltak, mint a magyar teherkocsik, melyekben idáig utaztattak bennünket. A vagon-létszám azért megmaradt úgy, ahogy volt, és bizony olyan zsufoltság lett ezekben a pullmanokban, hogy csak a padlón ülve fértünk el, kinyújtózkodni, feküdni nem lehetett.

A berakodás után hamarosan elindult velünk a gőzös. Most már dokumentet nem ígért senki, és azt sem kötötték az orrunkra, hova vezet az útunk.

Három hétig utaztunk keleti, kissé északkeleti irányban. Az útkb. fél kiló kenyeret kaptunk naponta, és kétszer - reggel és délelőtt - főtt ételt. Reggel valami feketekávé-szerű folyadékot, délelőtt búza- vagy korpalevest, és abból kását, egy-két belevágott szalonnadarakkal. Néha egykicsike sült halat, vagy egészen apró főtt főtt halacska. Az ételeket a vonatra fölrakott készletekből a vonaton készítették el egy vagonban berendezett konyhán, ahol kádókban főzni is tudtak. Az étel kiosztása a nagyobb állomásokon történt, míg ott a vonat várakozott. Az étel kihordásához minden vagonból 2-2 embert gyűjtöttek be a kísérőink, ezek aztán vödrökben hozták az ételt, és nagy kanalakkal kiporciózták a vagonban. A kenyeret a déli étkezéskor hozták és osztották ki. Az étkezéssel kapcsolatban nem is volt lényeges hiányosság, hanem a napi két vödör víz, amit naponta vagononként adtak, igen kevésnek bizonyult. Egy lacs-aljjal jutott belőle, és az a júniusi melegben kevés volt. Sokat szomjaztunk. Egyszer az segített rajtunk, hogy jó zápor kerekedett, és avagob tetejéről lecsurgó esővizet az ablaknyílás tuskésdrótjai között kinyúlva, csajkával, kulaccsal, kulacsaljjal - kinyúlva - kinyúlva fölfogtuk és megittuk. Sajnos, útunkon eső csak egyszer volt, így csak egyszer segített rajtunk.

Így utaztunk, és június vége felé köeledtünk a Volgához. Át is haladtunk Kujbisevnél a Volga hídján és hamarosan megállt velünk a vonat Kujbisev pályaudvarán. Itt közölték velünk, hogy ~~nyom~~ nem utazunk tovább, itt kirakodunk. Ez meg is történt, és utána ötösével csoportba rendeződve bekisértek bennünket a városba. Itt egy üres lak-tanyában helyezték el csoportunkat. Az első éjjel csak a padlón aludtunk - a szobák üresek voltak - de már másnap hoztak emeletes v-ágyakat, és így már megfelelő alvóhelyünk lett. Odaérkezésünk után a harmadik nap mentünk dolgozni. Dolgunk az volt, hogy gyárak udvar-
rendet csináltattak velünk, takarítottunk. Egyébként Kujbisev a Volga keleti partján, egy hajtúkanyar mellett fekszik. A szibériai és a turkesztáni vasut itt ágazik el további hosszú útjára. Itt a város már háborús károk nem voltak, eddig már nem jutottak el a német bombázók. A városnak ~~192~~ 1935 előtt Szamára volt a neve.

Június 20-a körül kb. 200 főt közülünk hajón kivittek dolgozni a Kujbisevtől a folyási irányban 8-10 km-re a Volga mellett levő kolhozba. Itt burgonyát, káposztát és egyéb konyhakerti növényeket termeltek. A kolhoz Kujbisev városellátó zöldövezetéhez tartozott.

A kolhozban egy régóta nem használt juhhodályban helyeztek el bennünket. A dolgunk burgonya és káposzta kapálása volt. Napi 8 órá dolgoztunk, általában nem nagyon nógattak bennünket. A déli pihenő alatt a volgában meg is szoktam fürödni. Egyébként, mint valamikori folyamórt nagyon érdekelt a Volga. Eszembe jutott gyakran a dal:

Csend ül a Volga vizén,
Esteledik kicsikém ...

A munka után estefelé dalolgatni is szoktunk. Ezt is gyakran eldaloltuk.

Az ellátásunk itt jobb volt, mert a kolhoz is hozzájárult terményeivel az ellátásunkhoz. Itt háromszori étkezést kaptunk és napi 70 dg kenyeret.

Bár a fentiek szerint nem volt rossz dolgunk, talán ottlétünk

Harmadik reggelén a létszámellenőrzésnél kiderült, hogy ketten megléptek közülünk. Ekkor a felsőbbség elrendelte, hogy be kell keríteni hodályunkat. Ennek a parancsnak úgy tettek eleget őrizőink, hogy a rendelkezésre bocsátott anyagból velünk kerítést csináltak a hodály körül, mégpedig úgy, hogy egymástól 4-5 méter távolságra 70-80 cm magas, földbevert karókkal körülvettük a hodályt, és a karók tetejére körül egy szál drótot szegeztünk. Így lett bekerítve a lakosztályunk, és - érdekes - nem is szökött meg azután senki! Egyébként őriző nem volt éjjel sem a hodály körül.

Egy hetet dolgoztunk a kohozban, amikor az a váratlan esemény történt, hogy hajón visszavittek bennünket Kujbisevbe oda, ahol előbb is voltunk. Itt orvosi vizsgálat következett, melynek során a nem teljes munkabírási foglyokat kiválogatták, de akkor még nem közölték velünk, hogy ez a válogatás miért történt. A nem teljes munkaképességűek csoportjába én is bele kerültem, annak köszönhetően hogy egy 1941. őszi lövéses sérülés miatt a bal lábszárom ~~huzamos~~ huzamos talpon-levés után erősen megdagadt, és ezt a vizsgáló orvos is megállapította.

Az orvosi vizsgálat során kiválogatott mintegy 200 embert sorakoztatták, majd egy tiszt a sor előtt végigment, és akinek lábán jó lábbelit észlelt, azt kiléptette a sorból, majd a kiléptetetteket külön sorakoztatta, és elrendelte, hogy vessük le a lábbelinket. Voltak csizmások, bakancsosok. Én ez utóbbiak közé tartoztam. Mikor a látyú levetése megtörtént, összeszedték a bakancsokat, csizmákat, és fatalpú, szürke posztócipőt osztottak ki helyettük. A cipő mind egyforma méretszámú, kb 41-es volt, így csaknem mindenkinek kicsiny lett. De e bajon könnyen segítettünk. Ugyanis a cipő posztója apró vasszegekkel volt a fatalpra rászegve, s a cipő orrán egy-két szeget kihúztunk, így a lábunk nagyújjá kinyúlt a cipőből, és ekként a cipőt befűzve, nagyszerűen lehetett járni benne. Nem szorított a

cipő!

A cipőakció lebonyolítása után az új cipőben megint sorakozó /ötösével, oszlopbab/- és kikisértek bennünket a pályaudvarra, és ott már várta csapatunkat egy hosszú teherszerelvény. Megjegyzem az előkészített vonatra nem csak a mi csoportunkat szándékoztak fölültetni, hanem Kujbisev több hadifogoly-lelőhelyéről gyűjtötték össze a szállítmányt kitevő mintegy 1200 embert. Mielőtt a föl szállást megkezdték volna, egy orosz tiszt tolmács útján közölte velünk, hogy hazamegyünk, szálljunk föl a vonatra! Az elosztás szerint fölrakodtunk a vagonokba, ahol nagyobb hely jutott egy-egy embernek, mint amikor kifelé vitték bennünket. Itt mindenkinek jutott fekvőhely is a padlón, így éjjel lefeküdvé tudtunk aludni.

Július 30-án indultunk el a vonattal Kujbisevből, és augusztus közepén érkeztünk Jassyba, Ez moldovai város, magyar neve: Jászvásár. Itt is nagy átmenő fogolytábor volt, mint Focsaniban. Kifelé is mentek innen is a fogolyszállítmányok.

A hazafelé vezető útunkon a nagyobb állomásokon gyakran találkoztunk olyan vonatokkal, melyek még kifelé vitték a foglyokat. Olyan eset is akadt, hogy a kifelé tartó fogolyvonat a mellettünk levő vágányon állt, és így át tudtunk beszélni egymáshoz. Nagyon csodálkoztak a kifelé vitt sorstársak, hogy mi már hazafelé megyünk. Mi meg biztattuk őket, hogy ők is hamarosan hazakerülnek. Azt is mondtuk nekik: "Fölszeditek a krumplit, aztán jöhettek!" Sajnos, a foglyok hazaszállítása nagyon elhúzódott. Például: Patkó Sándor barátom 5 év múlva, 1950-ben térhetett haza.

Jassyban másik vonatra rakodtunk át, amely hamarosan indult is velünk hazafelé, és aug. 18-án reggel érkeztünk Szegedre. Itt kirakodtunk a vonatból és itt végre megkaptuk az elbocsátó dokumentumot. Ebédet is kaptunk, egy ott már működő hadifogoly-elbocsátó iroda jóvoltából. Kaptunk egy kis pénzsegélyt is, hogy legyen az útra egy kis költőpénzünk. Ez a hazafelé vivő további úton a szükséges kiadásokra elég is volt.

Ezután az első kínálkozó vonattal elindult ki-ki hazafelé. Én Budapestr, onnan Nagytéténybe utaztam, mert ott volt a lakásunk.

De a lakás már nem volt a miénk. Kirakták a holminkat és más költözött bele. A bútorunk, holmink egy részét a jóra való házmester megmentette: berakta a saját lakásába, de jórésze odaveszett.

Nagytétényből hazajöttem Csöglére. Augusztus 20-án estefelé értem haza. Elsőnek a Csögléről hadifogságba kerültek közül. Kezdtük az új életet.

Csőgle község a háborús cselekmények miatt épületeiben kárt szenvedett. 1944. március végén néhány bomba esett a határba, a falutól keletre kb. 700 méterre. A bombák nagy gödröket vágtak, de egyéb kárt nem tettek. 1945. március 28-án néhány kisebb bomba esett a faluban Németh Imre portájának gátsó részére, de épületben nem esett kár, Németh Imrének a hátsó udvaron levő szekere az meg rongálódott. Esett még 2 kisebb bomba a Kossuth utca beépítetlen részére, Baráth Zoltán asztalos háza közelébe, de kárt ezek sem tettek. Ezeket a bombákat orosz repülők ejtették le, az orosz csapatok akkor voltak itt átvonulóban, és az első bomba leesésekor Németh Imre háza közelében egy háznál kértek egy fehér lepedőt, és azzal intettek a repülőknek. Lobogtatták a lepedőt, és azután nem is esett bomba.

Csőglén és környékén harcok nem voltak. A németek hátráltak, az oroszok pedig követték őket. Csöglén az áthaladás 1945. március 28-án történt.

Csőgle, 1989. szeptember 30.

Beküldte: Szabó Dénes,
Csögle, Kossuth utca 12.